

Nápev *tropárov* 5. hlasu

ruténskej tradície bulharského rospevu

Pramene ruténskej tradície: L1709, L1816, VS, ZM, J672, I229, SI

Pramene haličskej tradície: L1816, Vorobkevič, Polotňuk, Doľnickij, Bokšay, Choma

Pramene tradície prostopenia: Bokšay, Papp, Bobák, Ba, Orosz

Model *tropárovej* melódie nachádzame v ruténskych irmologionoch najčastejšie s textom „*Boh Hospód*“. Melódia aplikovaná priamo na *tropár* je zriedkavejšia (S454-7, VS, ZM, L1816), avšak v 5. hlase je takmer identický nápev použitý na *sedálny*. Z priestorových dôvodov sa však *sedálnom* venujeme v osobitnom dokumente.

Haličskú melódiu spomíname len okrajovo podľa vybraných prameňov. Jej model však presahuje aj do *prostopenia*, kde ho nachádzame u Chomu ako základný nápev alebo u Bokšaya ako tzv. *sedáľnový* podoben.¹ Ten sa aplikuje aj na prvú státiu *Veľkej soboty*.

Vlastný nápev *prostopenia* nájdeme u Bokšaya a s rôznymi zjednodušeniami u Pappa, Bobáka alebo dnešnej ústnej tradícii (Ba), ktorá je „krajným“ zjednodušeným variantom. Rovnaký model uvádza aj Orosz, líši sa iba nie veľmi šťastnými rytmickými úpravami redaktora.

¹ V skutočnosti je nápev aplikovaný na text *tropárového theotokia*, ktoré je predpísané na *podoben tropára*.

Strednobyzantský nápev (12.-15. stor.)

Stupnica 5. hlasu:

D E F G a b

Najstarší dostupný nápev 1. hlasu súvisiaci so spevom tropárov je jednoduchý psalmodický model, ktorý z aténskeho rukopisu EBE 2458 prepísal² Ch. Troelsgård³. Základným tónom a finálou je D. Najvyšší tón melódie je b^b , ktorý by mal byť znížený. Deklamácia prebieha na tónoch D a G.

Δό-ξα Πα-τρι και Υι-ώ και Α-γί-ω Πνεύ-μα-τί.

Έ-ξο-μο-λο-γή-σο-μαι σοι, Κύ-ρι-ε, ἐν ὅ-λη καρ-δί-α μου,

δι-η-γή-σο-μαι πάν-τα τὰ θαυ-μά-σι-ά σου.

² Rukopis je datovaný do roku 1360, ale uvedený psalmodický model je nepochybne starší.

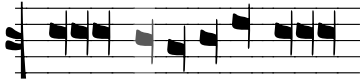
³ Ch. Troelsgård, Cantus Planus Conference, Lillafüred 2004.

Psalmódia predstavuje pružne adaptabilný model akcentovaného čítania, v ktorom môžeme identifikovať nasledujúce stavebné prvky:

1. Deklamačný tón *G*:

2. Zvlnenie zostupujúce k *E* a vzápätí vystupujúce k *a*:

3. Akcentácia cez tón *a*:

4. Slabá kadencia s finálou *G* na konci prvého polverša:

5. Silná kadencia s finálou *D* na konci verša:

Ruténsky nápev vel'ký (16.-19. stor.)

L1709

БѢГО - - СПО Ѡ ІА - - ВН - - СЛ НЛ,

I229

БѢГО - - СПО Ѡ ІА - - ВН - - СЛ НЛ,

ZM

БѢГО - - СПО ІА - - ВН - - - - СЛ НЛ,

VS

БѢГО - - СПО Ѡ ІА - - ВН - - - СЛ НЛ,

text je nečitelný

J672

БѢГО - СПО Ѡ ІА - - - - - ВН СЛ НЛ,

SI

БѢГО - - СПО Ѡ ІА - ВН - - - - - СЛ НЛ,

L1816

БѢГО - - СПО Ѡ ІА - ВН - СЛ НЛ,

L1709

БѢ - -ГО- - СЛО- - ВѢ ГЛА- ДЫ ВЪ И- -МАА ГО- ПО- НЄ.

L229

БѢ - -ГО- - СЛО- - ВѢ ГЛА- ДЫ ВО И- -МАА ГО- - ПО- - - НЄ.

ZM

БѢ - -ГО- - СЛО- - ВѢ ГЛА- ДЫ ВО И- -МАА ГО- - ПО- - - НЄ.

VS

БѢ - -ГО- - СЛО- - - ВѢ ГЛА- ДЫ ВЪ И- -МАА ГО- - - - ПО- - - НЄ.

J672

БѢ - -ГО- СЛО- - - ВѢ ГЛА- ДЫ ВО И- - - - МАА ГО- - ПО- - НЄ.

SI

БѢ - - ГО- - СЛО- - - ВѢ ГЛА- ДЫ ВО И- - - МАА ГО- - ПО- - - НЄ.

L1816

БѢ - - ГО- СЛО- - - - - - - ВѢ ГЛА- ДЫ ВО И- - МАА ГО- - ПО- - - НЄ.

Tropár

VS
 G O - БѢ - - НА - - - ЧЛ - -НО - Е СЛО - -ВО Ѡ - - ТЦѦ НІ ДѦ - -ΧΟ - - ВΗ,
 ZM
 G O - БѢ - - НА - - - ЧЛ - -НО - Е СЛО - -ВО Ѡ -ТЦѦ НІ ДѦ - - -ΧΟ - - ВΗ,

VS
 Ѡ ДѦ - - ВЪ РОЖ -ШЕ - Е - СѦ НА СЛА - -СЕ - -НІ - -Е НА - -ШЕ
 ZM
 Ѡ ДѦ - - ВЪ РОЖ -ШЕ - Е - СѦ НА СЛА - СЕ - - НІ - - -Е НА - - ШЕ

VS
 ВО - - СПО - -Е ВѦ - - НЫ -Н НІ ПО - -КЛО - -НН - -СА
 ZM
 ВО - - СПО - -Е ВѦ - - НІ -Н НІ ПО - - -КЛО - - НН - -СА

VS
 Ѧ - - -КО БЛА - -ГО - Н - -ВО - -АН ПЛО -ТІ - Ю ВО - - ЗЫ - -ТН НА КРѢ
 ZM
 Ѧ - - -КО БЛА - -ГО - Н - -ВО - -АН ПЛО -ТІ - Ю ВО - - ЗЫ - -ТН НА КРѢ

VS

Ἡ σμεῖν πρε - τε - πι - τη Ἡ βοσ - κρε - χη - - τη οὐ - με - στα - - α

ZM

Ἡ σμεῖν πρε - τε - πι - τη Ἡ βοσ - κρε - - χη - τη οὐ - με - - σι - - α

VS

βο σαλ - - νο - - ε βο - κρε - - σε - - η - - ε βο - - ε.

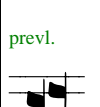
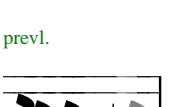

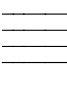
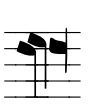

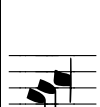

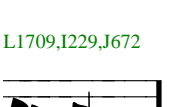

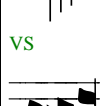
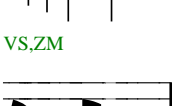

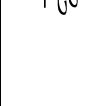

ZM

βο σαλ - - νο - - ε βο - κρε - - σε - - η - - ε βο - - ε.

Analýza nápevu

Ruténsky BR nápev tropárov je iteratívny. Úplná perióda pozostáva z nasledujúcich motívov.⁴

Pokles ku <i>E</i>	Vzostup ku <i>a</i>	Deklamácia	Zvlnenie	Predkadencia	Kad. vrchol	Kadenčný zostup
prevl. 	prevl. 		prevl. 	prevl. 	prevl. 	prevl.
J672 	VS 	prevl. 				
VS 				SI 		
ZM 				VS 	ZM,J672 	L1709,I229,J672
SI 				I229 	VS 	VS,ZM

Deklamačná časť, pokiaľ je vôbec prítomná, má ťažisko na tóne *a*. Najčastejšie deklamačné moduly sú:

Typická a frekvenciou výskytu dominantná perióda je nasledovná:

⁴ Nechávame bokom niektoré sporné ojedinelé varianty aj L1816, ktoré je až príliš poznačené úpravami.

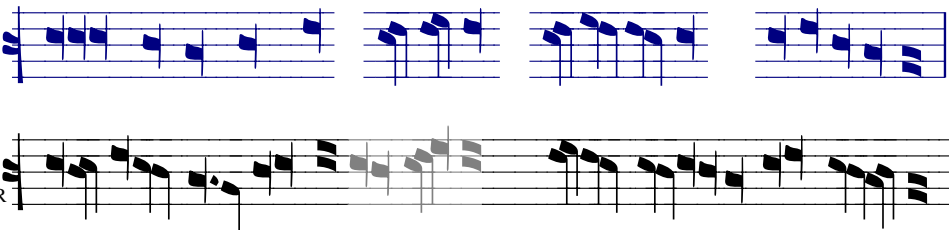

Pôvod ruténskeho BR nápevu

Ruténsky BR nápev tropárov má svoj pôvod v motívoch strednobyzantskej psalmódie. Rovnako možno ukázať podobnosť BR melódie s nižším novobyzantským tropárovým nápevom, avšak táto podobnosť je daná skôr spoločnými koreňmi než neskorším vzájomným vplyvom.

Motívy psalmódie

2.   3.   4.   5.

Rut. BR

Podobnosť melodickej kostry je zreteľná najmä v časti 2. a 5. Pri porovnaní treba mať na pamäti, že ruténska melódia je exegetická. S kostrovým psalmodickým nápevom by sa preto lepšie porovnával malý nápev, ale ten je natoľko zjednodušený, že sa mnohé styčné body strácajú.

Ruténsky malý nápev
Haličský nápev

L1709
БГО ГО-СПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢ-ГО-СЛО-ВѢ́ ГРА́ДЫ́ ВЪ І́-МА́ ГО-ПО́-НЄ.

J672
БГО ГО-СПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢ-ГО-СЛО-ВѢ́ ГРА́-ДЫ́ ВО І́-МА́ ГО-ПО́- - -НЄ.

L1816
БГО ГО-СПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢ-ГО-СЛО-ВѢ́ ГРА́-ДЫ́ ВО І́-МА́ ГО-ПО́- - -НЄ.

Polot.
БГО ГО-СПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢГОСЛОВѢ́ ГРА́-ДЫ́ ВО І́-МА́ ГО-ПО́- - -НЄ.

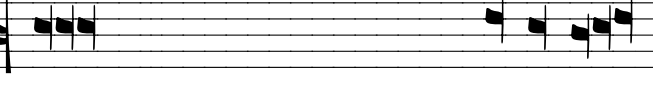
Dofn.
БГО ГО- СПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢГОСЛО-ВѢ́ ГРА́-ДЫ́ ВО І́МА́ ГО-ПО́- -НЄ.

Choma
БГО ГОСПО́ И́ ІА-ВН-СА́ НА́, БѢГОСЛОВѢ́ ГРА́ДЫ́ ВО І́-МА́ ГО- -ПО́-НЄ.

Tropár

L1816

ГОВЕЗНА-ЧАЛЪ-НО-Е ГЛÓБО ОЦѸ Н ДХО-ВН,

Vorob.

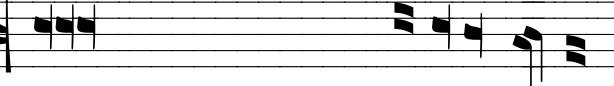
ГОВЕЗНА-ЧАЛЪ-НО-Е ГЛÓБО ОЦѸ Н ДХО-ВН,

Choma

ГОВЕЗНАЧАЛЪНОЕ ГЛÓБО ОЦѸ Н ДХО-ВН,

L1816

Ѡ ДѢЫ РОЖДШЕЕСѦ НА СПѢ-НІ-Е НА-ШЕ,

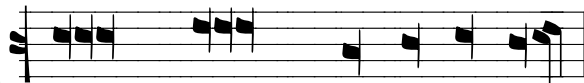
Vorob.

Ѡ ДѢЫ РОЖДШЕЕСѦ НА СП-Е-НІ-Е НА-ШЕ,

Choma

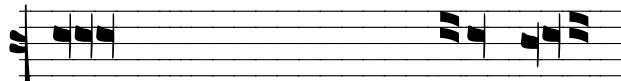
Ѡ ДѢЫ РОЖДШЕЕСѦ НА СПЕЕНІ-Е НА-ШЕ,

L1816

ВОСПО́ИМЪ, ВЪРНИ́И, Ѳ ПО_КЛО_НИ́М_СА:

Vorob

ВОСПО́ИМЪ, ВЪРНИ́И, Ѳ ПОКЛО_НИ́М_СА:

Choma

ВОСПО́ИМЪ, ВЪРНИ́И, Ѳ ПО_КЛО_НИ́М_СА:

L1816

ѲКѠ БЛГОВО_ ЛѲ ПЛО́ТІЮ ВЗЫ_ТИ НА КРѲТЪ

Vorob

Ѳ_КѠ БЛГОВОЛѲ ПЛО́_ТІЮ ВЗЫ_ТИ НА КРѲТЪ

Choma

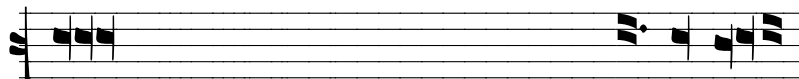
ѲКѠ БЛГОВОЛѲ ПЛО́ТІЮ ВЗЫ_ТИ НА КРѲТЪ

L1816

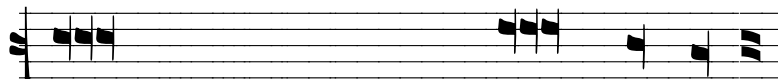
и́ смѣрть прѣтерпѣти, и́ воскресѣти о́у-мѣршымъ

Vorob

и́ смѣрть прѣтерпѣти, и́ воскресѣти о́у-мѣр-шымъ - ѿ

Choma

и́ смѣрть прѣтерпѣти, и́ воскресѣти о́у-мѣр-шымъ - ѿ

L1816

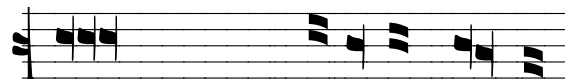
сла́внымъ воскресѣ́емъ сво-и́мъ.

Vorob

сла́в-нымъ воскресѣ́емъ сво-и́мъ.

Choma

сла́в-нымъ вос-кре-сѣ́емъ сво-и́мъ.

Dlhý záver: L1816

и́ кля́нущихъ ржѣтъ тво-е мѝ.

Вокшай – haličský tropárový nápev uvádzaný ako „podoben“:

Подобенъ седланый.

2.

Слѣ-ва ю-цѣ ѿ Сѣ-не ѿ свѣ-то-мѣ Дѣ-хѣ, ѿ нѣ-нѣ ѿ при-снѣ ѿ вѣ-нѣ вѣ-конѣ а-мѣнь.

mf
 Рѣ-дѣи-са дѣи-ре Го-спѣд-на ни-про-хо-дѣ-ма-а, рѣ-дѣи-са стѣ-но ѿ по-
 кро-ви при-ту-ка-ю цнхѣ къ Те-бѣ, рѣ-дѣи-са ни ѿ-вѣ-ри-ца-е-мо-е
 при-ста-ни-ще ѿ ни-нѣ-сѣ со-вѣч-на-а рѣ-дѣи-са плѣ-ти-ю Твор-ца Тво-
 е-го ѿ Бо-га мо-ла-щнѣ ни ѿ-сѣ-дѣ-кѣ ѿ во-спѣ-ца-
 ю-цнхѣ ѿ кла-нѣ-ю-цнхѣ-са ро-же-ствѣ — Тво-е-мѣ.

Periódá malého a haličského nápevu

Ruténsky malý nápev vychádza z rovnakého základu ako veľký nápev. Je pravdepodobné, že pôvodný malý nápev bol prvotný a veľký je jeho exegézou, avšak haličské varianty malého nápevu sú už natoľko zjednodušené, že sa súvislosť s veľkým nápevom v novších prameňoch stráca. Ako-tak viditeľná je v L1709 a prekvapivo aj v prostopení.

Haličský typ nápevu nachádzame tiež u Chomu a v tzv. sedálnovom samopodobene u Bokšaya.

Velký nápev

Musical notation for 'Velký nápev' (Large melody) on a single staff. The melody is written in blue ink. A yellow rectangular highlight covers the first four measures, and a grey rectangular highlight covers the last two measures.

Malý nápev: L1709

Musical notation for 'Malý nápev: L1709' (Small melody L1709) on a single staff. A yellow rectangular highlight covers the first four measures, and a grey rectangular highlight covers the last two measures.

Musical notation for 'J672' (Small melody J672) on a single staff.

J672

Musical notation for 'L1816' (Small melody L1816) on a single staff.

L1816

Musical notation for 'Polot.' (Small melody Polot.) on a single staff.

Polot.

Musical notation for 'Dořn.' (Small melody Dořn.) on a single staff.

Dořn.

Musical notation for 'Vorob' (Small melody Vorob) on a single staff.

Vorob

Musical notation for 'Choma' (Small melody Choma) on a single staff.

Choma

Musical notation for 'Bokšay' (Small melody Bokšay) on a single staff.

Bokšay

Musical notation for 'J672' (Small melody J672) on a single staff.

Musical notation for 'L1816' (Small melody L1816) on a single staff.

Musical notation for 'Polot.' (Small melody Polot.) on a single staff. A grey rectangular highlight covers the last two measures.

Musical notation for 'Dořn.' (Small melody Dořn.) on a single staff.

Musical notation for 'Vorob' (Small melody Vorob) on a single staff.

Musical notation for 'Choma' (Small melody Choma) on a single staff.

Musical notation for 'Bokšay' (Small melody Bokšay) on a single staff.

Prostopenie

Nápev prostopenia je prekvapivo jednotný. Uvádzame iba Bokšayov nápev a melódiu podľa ústnej tradície (Ba), všetky ostatné varianty stoja medzi týmito dvoma pólmi.

Bokšay

Б^ѣГО-СПО^у ѿ^д ѿ-ВН-СА НА^ш, Б^ѣГО-СЛО-В^ѣ ГЛА-В^ѣ ВО ѿ - -МАГО - ПО - -Н^ѣ.

Тропár

Bokšay

ГО-БЕЗ-НА-ЧАМЬ-НО-Е СЛОВО О^уЦ^ѣ ѿ Д^ѣХ^ѡ - -ВН,

Ba

ГО-БЕЗ-НА-ЧАМЬ-НО-Е СЛОВО О^уЦ^ѣ ѿ Д^ѣХ^ѡ - -ВН,

Bokšay

Ѿ Д^ѣВЫ РОЖД-ШЕ-ЕСА НА СП^ѣС^ѣ-Н^ѣ-Е НА-ШЕ,

Ba

Ѿ Д^ѣВЫ РОЖД-ШЕ-ЕСА НА СП^ѣС^ѣ-Н^ѣ-Е НА-ШЕ,

Bokšay

ВО-СПО-Н^ѣМЗ, В^ѣР^ѣ-Н^ѣ-Н, ѿ ПО-КЛО-Н^ѣМ-СА:

Ba

ВО-СПО-Н^ѣМЗ, В^ѣР^ѣ-Н^ѣ-Н, ѿ ПО-КЛО-Н^ѣМ-СА:

Bokŝay

Ѧ-КѦ БѦ-ГО-ВО- ЛѦ ПЛОТІЮ ВЗЫ-ТИ НА КРѦТЪ

Ba

Ѧ-КѦ БѦ-ГО-ВО- ЛѦ ПЛОТІЮ ВЗЫ-ТИ НА КРѦТЪ

Bokŝay

Ѧ СМѦРТЬ ПРЕ-ТЕР-ПѦ-ТИ, Ѧ ВОСКРЕ-СѦ-ТИ ОУ-МѦР-ШЫ -А

Ba

Ѧ СМѦРТЬ ПРЕ-ТЕР-ПѦ-ТИ, Ѧ ВОСКРЕ-СѦ-ТИ ОУ-МѦР-ШЫ -А

Bokŝay

СЛАВ-НЫМЪ ВОС-КРЕ-СѦ- НІ-ЕМЪ СВО- -НІМЪ.

Ba

СЛАВ-НЫМЪ ВОС-КРЕ-СѦ- НІ-ЕМЪ СВО- -НІМЪ.

Periódá nápevu prostopenia

Nápev tropárov 5. hlasu v prostopení je *malým nápevom*, ktorý je až na jeden tón v podstate totožný s variantom L1709. V nástupnom motíve je prostopenie dokonca presnejšou paralelou k veľkému nápevu. Jediným novším prvkom je zdvih priebežnej finály o terciu.

The image displays a musical score with four staves. The top staff is labeled 'Veľký nápev BR' and contains a melody with blue notes and stems. The second staff is labeled 'Malý nápev: L1709' and contains a similar melody with blue notes and stems. The third staff is labeled 'Prostopenie: Bokšay' and contains a melody with black notes and stems. The bottom staff is labeled 'Ba' and contains a melody with black notes and stems. Vertical color-coded bars are present: yellow bars highlight the main melody in the top two staves, grey bars highlight the corresponding prostopenie in the bottom two staves, and a cyan bar highlights a specific cadence in the second and third staves. A separate musical fragment is shown at the bottom right of the page.